

“Je maintiendrai”

Willem
van Oranje

Willem I, de Zwijger, prins van Oranje en graaf van Nassau, is de grondlegger van Nederlands onafhankelijkheid. Hij werd op 24 april 1533 te Dillenburg geboren. Onder invloed van zijn moeder, Juliana van Stolberg, werd hij in het lutheraanse geloof opgevoed. In 1544 kwam hij in het bezit van het bisdom Orange in Zuid-Frankrijk — vandaar de naam Oranje — en verkreeg hij eveneens rijke gebieden in de Nederlanden, als Breda en Diest. Van dan af werd hij te Brussel en te Breda in het katholiek geloof opgevoed,

onder het toezicht van de regentes Maria van Hongarije.

Op 8 juli 1551 trad Willem in het huwelijk met Anna van Egmond, de dochter van veldheer Maximiliaan van Beieren. Dit huwelijk voegde de bezittingen van het huis van Egmond-Buren bij het gebied van Oranje. Aldus werd Willem van Oranje de rijkste edelman in de Nederlanden. Het feit, dat hij bezittingen had in Duitsland, Frankrijk en de Nederlanden, maakte dat hij in hoog aanzien stond bij de Nederlandse adel. De prins van Oranje, die zijn bisdom in Frankrijk nochtans nooit bezocht, stond in de gunst van de regentes evenals van haar broer Keizer Karel V, die tijdens de plechtigheid ter gelegenheid van zijn troonsafstand in oktober 1555 op Willems schouder steunde. Willem voerde zelfstandig het commando over de troepen aan de Franse grens, maar werd ook vaak uitgezonden met diplomatieke opdrachten naar Duitsland en elders of ook nog als onderhandelaar bij het afsluiten van vredesverdragen. Hij was lid van de Raad van State en ridder in de Orde van het Gulden Vlies. In augustus 1559 werd hij benoemd tot stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht. Na de dood van Anna van Egmond huwde hij in 1561 te Leipzig met Anna van Saksen.

Na zijn terugkeer te Brussel, bond hij, samen met generaal Lamoraal van Egmond en admiraal Hoorne, de strijd aan tegen kardinaal Granvelle, voorzitter van de Spaanse regering in de Nederlanden. Filips II, de opvolger van Karel V, en de Spaanse regering hadden immers maatregelen getroffen om de godsdienst- en burgerlijke vrijheid in de Lage Landen te onderdrukken. Na een lange aarzeling verliet Granvelle, op bevel van de Spaanse Koning,

in 1564 het land. De prins en zijn bondgenoten werden nu tijdelijk de invloedrijkste raadgevers van de landvoogdes Margareta van Parma. Op één punt echter wilde Filips II van geen toegeven weten: de scherpe plakkatens tegen de godsdiensthervormingen bleven gehandhaafd. Willem van Oranje pleitte in de Raad van State voor een grotere verdraagzaamheid tegenover de hervormden. In 1565 zetten zijn broer Lodewijk en andere leden van de lagere adel een beweging tegen de plakkatens op touw, die zou leiden tot de ondertekening van een compromis en de aanbidding van een verzoekschrift door de edelen. Tijdens de troebelen die nu volgden bevond Willem van Oranje zich in een moeilijke positie; hij was inderdaad één van de belangrijkste regeringsleden, maar werd tevens door de oppositie als haar morele leider beschouwd. Toen, na de Beeldenstorm van augustus 1566, de Spaanse koning Filips II een strafexpeditie onder leiding van de hertog van Alva voorbereidde, vertrok Willem in april 1567 in ballingschap naar Nassau. Door een concentrische aanval trachtte hij zijn oppositie kracht bij te zetten, maar noch zijn broer in Groningen, noch hijzelf in de Zuidelijke Nederlanden behaalden meer dan tijdelijke successen. Voor een algemene opstand was de tijd nog niet rijp en, na de onthoofding van Egmond en Hoorne, bukten zich de Nederlanders voor vier lange jaren onder Alva's terreur.

Willem van Oranje besteedde deze jaren aan de voorbereiding van een nieuwe aanval. In 1572 werd Den Briel door de Watergeuzen ingenomen. Uit die tijd dateert het geuzenlied: “Op 1 april verloor de hertog van Alva zijn bril.” Ook Bergen in Henegouwen werd bezet. Nochtans mislukte ook deze tweede veldtocht in de Zuidelijke Nederlanden. Nu besloot Willem zich naar Holland te wa-

hertog van Alva

gen en stelde zich daar aan het hoofd van de spontaan opgekomen verzetsbeweging. Eveneens in het jaar 1572 werd hij te Enkhuizen door de opstandelingen als stadhouder van de koning erkend. Vanuit Delft organiseerde hij toen de verdedigingsactie tegenover Alva. Hierbij moest hij nochtans afrekenen met grote moeilijkheden, waarvan gebrek aan discipline en aan geldelijke middelen wel niet de geringste waren. Het langdurig verzet van de stad Haarlem gaf de prins de gelegenheid, een revolutionair bewind te organiseren en tevens betrekkingen met het buitenland aan te knopen. Tijdens deze periode sloot hij zich bij de calvinistische godsdienst aan. Op 24 februari 1574 veroverde hij Middelburg en begon de bevrijding van de stad Leiden. Ondertussen was Willem voor de derde maal in het huwelijk getreden met Charlotte van Bourbon-Parma. In 1576 leek de toestand hopeloos. De Pacificatie van Gent (november 1576) herstelde, na de Spaanse Furie te Antwerpen, voorlopig de vrede in de Nederlanden, maar opende ook de weg voor een gemeenschappelijk verzet tegen het absolutisme van Spanje, dat nu verpersoonlijkt werd in de nieuwe landvoogd

Don Juan van Oostenrijk. In februari 1578 waren de drie provincies Holland, Zeeland en Utrecht in hun geheel tot een soort staat in de staat uitgegroeid. Willem van Oranje ondervond, dat alleen een “nadere unie” van de noordelijke gewesten onder protestantse inspiratie de tegenstand tegen Filips II zou kunnen voortzetten. Dit inzicht leidde in januari 1579 tot de Unie van Utrecht, die door Jan van Nassau werd tot stand gebracht. Door Filips II werd Willem nu vogelvrij verklaard. De prins beantwoordde die vogelvrijverklaring met de Apologie, die op het einde van het jaar 1580 in de Staten-Generaal werd afgelezen. In juli 1581 zwoeren de Staten-Generaal Filips II plechtig af. Verschillende aanslagen werden op Willems leven gepleegd, o.a. door Jean Jaureguy (1582), die echter niet hem, maar Charlotte van Bourbon het leven kostte. Korte tijd nadien trad de prins te Antwerpen — dit tot ergenis van vele Hollanders — voor de vierde maal in het huwelijk, ditmaal met Louise de Coligny, de dochter van zijn militaire chef van 1569. Even daarop vertrok hij terug naar

Willem van Oranje, bijgenaamd de Zwijger, is wel een grote figuur geweest in de troebele tijden die de Nederlanden in de 16e eeuw doormaakten. Zijn leven was één strijd tegen de Spaanse onderdrukking en voor een grotere verdraagzaamheid op godsdienstig gebied. Hij leidde de opstand tegen Spanje, maar kon zijn droom van vrije verenigde Nederlanden niet verwezenlijken.

Holland. Dit vertrek symboliseert het einde van zijn droom, eens te komen tot in vrijheid verenigde Nederlanden. Het volgende jaar (1583) grepen moeizame onderhandelingen plaats om de prins de grafelijkheid van Holland en Zeeland op te dragen. Toen de besprekingen bijna waren afgelopen, viel Willem, op 10 juli 1584, onder de kogels, afgevuurd door Balthazar Gerards in het Prinsenhof te Delft, waar hij zich had gevestigd. Willem van Oranje werd begraven in de Nieuwe Kerk te Delft. Zijn grafmonument werd vele jaren later door Hendrik de Keyser gebouwd.

